

**Vereniging van leraren in de
Economisch/maatschappelijke vakken**

2 augustus 2021

Aan: Jorrit Blaas en Tessa van Dorp (OCW)
Alderik Visser en Jeroen Bron (SLO)

Van: Vereniging van leraren in de economisch/maatschappelijke vakken
(Vecon)

Betreft: Het nieuwe Curriculum voor het funderend onderwijs: een reactie op de referentiekaders ruimte en tijd, delen van enkele zorgen en een verzoek om facilitering.

Beste mensen,

De afgelopen periode heeft de Vecon het concept van de referentiekaders ruimte en tijd kunnen bestuderen en is haar ruimschoots de gelegenheid geboden om daarover van gedachten te wisselen met andere betrokkenen en vragen te stellen. We hebben die mogelijkheden zeer op prijs gesteld.

In deze brief willen we een reactie geven op de referentiekaders, gevraagd is om dit voor 15 september a.s. te doen. Mede als gevolg van de inhoud van het concept referentiekaders en de communicatie daaromheen willen we enkele zorgen onder woorden brengen en een verzoek doen om facilitering van het maken van een verkenning naar begrippen en concepten die voor economen een andere en/of bredere betekenis hebben dan niet-economen veronderstellen. Dit is een noodzakelijke voorbereiding op een brede samenwerking tussen de verschillende maatschappijvakken en belangrijk om de ontwikkeling van misconcepten te voorkomen.

Reactie op het concept referentiekaders ruimte en tijd

Omdat we geen experts zijn in de vakken Aardrijkskunde en Geschiedenis zullen we niet reageren op het puur inhoudelijke gedeelte. Wel moet ons van het hart dat we tot onze schrik in plaats van een globale schets van te verwerven essentiële kennis m.b.t. ruimte en tijd zeer gedetailleerde stukken tegenkwamen die het ergste doen vrezen voor de overladenheid van een toekomstig curriculum. Alle vakken zullen keuzes moeten maken, niet ieder onderdeel van een M&M-vak, hoe belangrijk ook in de ogen van de vakexperts, kan worden opgenomen in het programma. Zeker niet als verondersteld wordt dat het curriculum voor alle leerlingen van praktijkonderwijs tot gymnasium geschikt moet zijn.

In de bespreking van de referentiekaders werd ons gevraagd of we 'haakjes' zagen zodat economische aspecten gekoppeld kunnen worden aan ruimte en tijd. Die mogelijkheden zijn er zeker. Het wordt echter problematisch als het daarbij zou blijven en er dus alleen stukjes economische concepten kunnen worden behandeld als ze toevallig passen in het verhaal rondom ruimte en tijd. Dan blijven belangrijke delen van economie onbehandeld en zijn leerlingen onvoldoende voorbereid op hun toekomst. Dat gemis vindt plaats in een maatschappij waarin doordachte en onderbouwde keuzes moeten worden gemaakt waarvoor economische kennis en begrip van de werking van essentiële economische concepten noodzakelijk zijn. Overigens begrijpen we dat voor een geslaagde samenwerking van M&M-vakken, binnen de gegeven onderwijstijd, ook keuzes gemaakt moeten worden in welke (bedrijfs)economische concepten wel en welke niet kunnen worden opgenomen.

In de referentiekaders staan voorbeelden van mogelijkheden om samen te werken met de andere M&M vakken. Samenwerken veronderstelt dat we elkaars vaktaal en -concepten verstaan en kunnen gebruiken. We willen benadrukken dat hierbij goed gelet moet worden op de invulling die de verschillende vakken geven aan vaktaal en -concepten. Soms lijkt het alsof we het over hetzelfde hebben maar bedoelen we iets heel anders. Daar ligt een grote uitdaging voor de mensen die met dit materiaal aan de slag gaan om kerndoelen te formuleren en in een volgende fasen lesmethodes te maken. Er zal ook bijscholing voor docenten nodig zijn als ze zouden willen/moeten werken met leergebieden die deels vakken bevatten waarvoor ze niet zijn opgeleid. Binnen de huidige lerarenopleidingen is hier zeer beperkt aandacht voor.

Steeds opnieuw horen we mensen zeggen dat (bedrijfs)economie nu toch ook niet in de kerndoelen van het primair onderwijs staat en dat de positie van het vak in de onderbouw van het voortgezet onderwijs heel beperkt is. Het lijkt alsof men vergeet dat de bedoeling van een nieuw curriculum is dat het hele programma tegen het licht wordt gehouden en moet worden gekeken naar de kennis en vaardigheden die de leerlingen in de toekomst nodig hebben. Gezien het feit dat van burgers tegenwoordig veel zelfstandigheid wordt verwacht en dat de maatschappij ingewikkelder is geworden, kan (bedrijfs)economische kennis niet genegeerd worden. We willen hierbij nadrukkelijk aangeven dat het echt niet onze bedoeling is dat er een vak economie ingevoerd wordt in het primair onderwijs. Wel zouden ook jonge leerlingen kennis moeten maken met de 'economische bril'. Hieronder verstaan we dat leerlingen (bedrijfs)economische aspecten kunnen herkennen in het handelen van mensen.

Enkele zorgen

Nadat de ontwikkelteams van Curriculum.nu hun eindproducten hebben opgeleverd is nog aan een enkel project doorgewerkt. Tot onze spijt is het accent bij het leergebied M&M gaan liggen bij de vakken geschiedenis en aardrijkskunde en zijn de andere M&M-vakken niet of nauwelijks betrokken geweest. Onze zorg is dat er een zeer smalle interpretatie komt van M&M en dat de andere maatschappijvakken geen significante rol meer spelen. Dit is strijdig met de visie op het leergebied M&M zoals het ontwikkelteam destijds heeft neergezet en met de grote opdrachten die men aan die visie gekoppeld heeft.

De dreigende overladenheid van het curriculum voor M&M (gezien de invulling van de referentiekaders) zou grote gevolgen kunnen hebben voor de rol van de M&M vakken die niet in referentiekaders zijn uitgewerkt en ook voor de vrije ruimte voor de scholen. Beperking van verplichte stof en ruimte om in te spelen op de interesse en behoefte van de leerlingen en de regio was een mooi uitgangspunt bij de start van het werken aan een nieuw curriculum. Dit mag niet verlaten worden!

Doorlopende leerlijnen beginnen niet pas aan het einde van de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Ook het verwerven van (bedrijfs)economisch begrip moet langzaam opgebouwd worden. Het gaat niet alleen om financiële zelfredzaamheid maar om het interpreteren en maken van onderbouwde keuzes in een brede zin waardoor begrip kan ontstaan voor zowel andere personen als voor organisaties en de maatschappij. Dit is de kern van de M&M-vakken.

Verzoek om facilitering

Vanuit de (bedrijfs)economische vakken is er een nadrukkelijke wens om zicht te hebben op bepaalde vakconcepten en hoe deze nu maar ook in het verleden gedefinieerd/ omschreven zijn – of in welke context ze gebruikt worden.

Vakconcepten als welzijn, welvaart, schaarste, ruil, maar ook behoeften lijken rechtomlijnde begrippen, maar in de praktijk worden ze in diverse contexten toegepast en krijgen ze soms een andere betekenis. Daarnaast verschuift de betekenis ook en is er vanuit (bedrijfs)economie als vakgebied de zorg dat deze 'dynamiek' onvoldoende wordt aangeleerd bij de lerarenopleidingen economie, maar vooral ook bij de andere opleidingen die gekoppeld worden aan leergebied M&M, zoals geschiedenis en aardrijkskunde en op de Pabo. Ook merken we dat deze woorden vaak een connotatie oproepen, waarbij geneigd wordt om economen daarin de puur 'financieel-economische' connotatie toe te dichten (lees: de 'homo economicus'-invulling van het economisch denken), terwijl binnen de (bedrijfs)economische wetenschap dit veel dynamischer is geworden met o.a. de aandacht voor gedragseconomie.

Een vakbegrip als arbeidsspecialisatie is daarin een mooie illustratie: economen zouden dit per definitie als een positief begrip ervaren, want draagt bij aan efficiëntie en effectiviteit. Economen zien echter dergelijke begrippen in een breder perspectief en kunnen ook aangeven dat arbeidsspecialisatie mogelijk tevens sociaaleconomisch negatieve effecten kan hebben (zoals grote afhankelijkheid van anderen, plus mogelijk een 'eenzijdiger' mens, dat een negatieve psychologisch en fysiologische weerslag kan hebben). Economen zien de voor- en nadelen van keuzes. Dit draagt bij aan het leren interpreteren van maatschappelijke keuzes wat centraal staat binnen de M&M-vakken.

Punt is dat om het gesprek tussen vakken binnen het leergebied M&M volwaardig te voeren dit helder moet zijn, omdat anders economen eenzijdig worden weggezet als zijnde mensen die slechts één aspect in ogenschouw nemen, zoals werd gedaan in de neoklassieke tijd binnen het economieonderwijs. Om aan te sluiten bij wetenschappelijke ontwikkelingen en daaruit volgende ontwikkelingen binnen de schoolvakken is het zaak aandacht te besteden aan het correct bespreken van

(bedrijfs)economische vakbegrippen, inclusief de 'veelzijdigheid' van kijken die economen in zich hebben. Deze veelzijdigheid sluit aan bij de geschetste ontwikkelingen in de referentiekaders, waarin meer nadruk is komen te liggen op het leren zien van ontwikkelingen in ruimte en tijd.

Er zijn meer (bedrijfs)economische vakbegrippen die onder dergelijke 'connotatie-vooroordelen' kunnen worden geschaard, zoals 'de markt' en 'de overheid' en dat economen hier ook per definitie een 'waardeoordeel' aan koppelen. Juist het scherp en daarmee veelzijdig nadenken over dergelijke begrippen is kenmerkend aan (bedrijfs)economen. Vanuit de dialoog tussen de diverse vakken is het ons inziens noodzakelijk dat economie ruimte krijgt om hier een uitgebreide verkenning op te doen; dit zou ons inziens breed opgezet moeten worden met bijvoorbeeld deskundigen vanuit SLO en enkele lerarenopleiders.

De Vecon ziet graag dat er hier dan ook een publicatie aan wordt gewijd die zowel op lerarenopleidingen economie als van andere M&M-vakken en pabo kan worden ingezet, alsmede dat deze publicatie voor huidige leraren eenvoudig beschikbaar is om hen enerzijds te ondersteunen bij het komen tot afstemming binnen de vakgroepen op scholen en anderzijds voor te bereiden op vervolgstappen in het tot stand brengen van een nieuw landelijk curriculum.

De Vecon hoopt met deze brief duidelijkheid te hebben geboden over haar kijk op de ontwikkelingen rondom een nieuw curriculum. Ondanks onze aarzelingen hopen we dat het verzoek vanuit OCW richting de Tweede Kamer om het proces op korte termijn voort te zetten wordt gehonoreerd. Er ligt inmiddels een mooie basis om op voort te bouwen en we blijven graag betrokken bij dit proces om iedere leerling voor te bereiden op de toekomst.

We zien uit naar een gesprek met OCW en evt. SLO om onze zorgen en het verzoek om facilitering te bespreken en hierin samen concrete stappen te zetten.

Met vriendelijke groet,

Jeannet Hommel
voorzitter